

nünk, hogy iskoláinkban a minőségi oktatást képviselő tanárok legyenek túlsúlyban, vagy legalábbis ők lehessenek a hangadók. Az ő értékrendjük, nélkülözhetetlenségük mellé álljon egyértelműen honismereti mozgalmunk.

A száz esztendővel ezelőtt született Kanyar József a Magyarok Világszövetségének kongresszusán 1995-ben feltette a kérdést – Nagy László költői látomására gondolva –, hogy „*Ki viszi át a nemzetet a túlsó partra az új ezredév küszöbén?*”⁸ A kérdés felbolydult, értékhiányos, zavart öntudatú világunkban talán időszerűbb, mint valaha. Vajon mit üzen számunkra, miben segít eligazodni bennünket, mai magyarokat egykori elnökünk bölcsessége és lelkiismerete? Talán eligazító az a Magyarok Világkongresszusának szánt felhívásban található mondat, mely szerint „*A magyarság soha, semmiféle liberális eszme hatására ne szégyellje a múltjával való törődést!*”⁹

Tizenegy esztendővel ezelőtt, a Farkasréti temető ravatalozójában a következő szavakkal búcsúztam Jóska bátyánktól: „*Nehéz lesz elképzelni a honismereti mozgalmat az ő irányítása nélkül. Mindnyájunknak többet kell ezentúl dolgoznunk, hogy pótolni tudjuk a veszteséget... és mégis, bármennyire megrendít bennünket a végső búcsú, talán mondhatom, hogy úgy érezzük: Kanyar József most vált igazán a honismereti mozgalom örökös elnökévé... Majd csak ezután tudatosul bennünk, hogy örökre beírta nevét a magyarságtudomány és a honismeret lapjaira, amiképpen mindnyájunk szívébe is.*”¹⁰

Halász Péter

Száz éve született a honismereti mozgalom kiemelkedő személyisége

Kanyar József a történettudományok doktora, a Somogy Megyei Levéltár igazgatója, kiváló történész, a Honismereti Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke, számtalan közéleti társaság vezetője és tagja volt.

1916. április 29-én tehető parasztcsalád gyermekeként született Kaposújlakon. Édesapját hősi halottként temették el, szintén 1916-ban. Bátyja még korábban elhunyt, így hadiárva örökösként édesanyja egyedül nevelte. Együtt nevelkedett az újlaki és mérői parasztyermekekkel, akiknek szüleitől, nagyszüleitől hitet, emberséget, tiszteletet tanult. Édesanyja elhatározta, hogy kiemeli őt a paraszti sorból és tovább taníttatja.

A kaposmérői református elemi népiskola hat osztályának elvégzése után a kaposvári Somssich Pál Főgimnáziumban tanult. Az érettségi után 1936 és 1940 között a Református Teológia Akadémia hallgatója volt Budapesten, majd a nagykőrösi Tanítóképzőben kitüntetéssel szerzett néptanítói oklevelet, melyre egész életében büszke volt. Jogi tanulmányokat is folytatott. 1943-ban államtudományi doktora címet szerzett. A háborús években besorozták és táborigyelmeztetőként szolgált a helyőrségi kórházban. 1943–44-ben a Tájékoztatói Minisztériumban dolgozott. Budán szerelt le a katonai szolgálatból. 1945 februárjában belépett a Nemzeti Parasztpártba. 1945. június 24-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés Baranya megyei képviselőjévé választották. 1945. áprilistól az NPP dél-dunántúli titkára és a *Pécsi Szabad Szó* szerkesztője volt. 1945–1947 között tagja volt a Pécsi Nemzeti Bizottságnak és a város törvényhatósági bizottságának.

1948-ban került Kaposvárra, ahol rövid ideig a megyei könyvtárban dolgozott, majd még abban az évben munkahelyet váltott. A levéltárba helyezték, ahol kezdetben főlevéltárosként dolgozott, majd 1950-től nyugdíjazásáig, 1986-ig ő töltötte be az igazgatói tiszteletet. 1956. október 31-én a távollétében a Petőfi Párt Ideiglenes Intéző Bizottsága tagjává választották. Tudományos munkássága mellett jelentős közéleti tevékenységet is folytatott. Tagja volt a Hazafias Népfront Országos Tanácsának és elnökségének. 1988-ban a Veres Péter Társaság elnökségének tagja, a Szárszói Baráti Kör elnöke. 1989-ben az újjászerveződött Magyar Néppárt – Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója volt, és az országos elnökségbe is beválasztották. Pályája tehát Kaposvárott teljesedett ki. Ez idő alatt mind közéleti, mind tudománysszervező tevékenysége révén maradandó nyomot hagyott a megye szellemi életében. Népi együttest (Somogy Táncegyüttes) vezetett, tudósklubot szervezett, kiadványsorozatokat indított, könyveket, folyóiratokat szerkesztett. Elévülhetetlen érdemei vannak a somogyi honismereti mozgalom fellendítésében.

⁸ *Kanyar József*: Ki viszi át a nemzetet a túlsó partra az új évezred küszöbén? In: i. m. 2000. 198.

⁹ *Kanyar József*: i. m. 2000. 199.

¹⁰ *Halász Péter*: Búcsú dr. Kanyar Józseftől. Honismeret 2005. 2. 7.

A levéltárak tudományos intézménnyé növelésében jelentős szerepet vállalt. 1972-ben a történettudomány kandidátusa lett, 1983-ban a történettudomány doktora fokozatot szerezte meg. 1991-ben a Honismereti Szövetség elnökévé, később örökös tiszteletbeli elnökévé választották. A szövetség nyolcvanadik születésnapja alkalmából, 1996. május 2-án országos tudományos tanácskozást tartott Kaposváron a szülőföld tudományos kutatásairól. Ugyanazon a napon Kaposújlak díszpolgárrá választotta. 1999 decemberében tudományos és közéleti munkájáért a köztársasági elnök *életműdíjjal* tüntette ki.

Tollából 14 önálló kötet és csaknem félezer helytörténeti tanulmány, ismeretterjesztő cikk született. Tudományos tevékenységének legszélesebb területe a megye művelődéstörténete volt. 1983-ban védte meg akadémiai doktori értekezését a *Népoktatás a Dél-Dunántúlon a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet időszakában* címmel. Széles körben ismert kötete a *Harminc nemzedék vallomása Somogyról* című olvasókönyv.

Kanyar Jóska bácsit még 1976-ban ismerhettem meg, amikor szülőfalum, Gölle község krónikáját írtam. A Somogy Megyei Levéltárban Andrassy Antal főlevéltáros mutatott be neki.

Soha nem felejttem el, amikor beléptem az igazgatói irodájába. Egy derűs, fehér köpenyes bácsi fogadott. Féltem mutattam meg neki az addig összegyűjtött „kincseimet” Gölléről. Ő biztatott az írásra attól a perctől kezdve, egészen 2004 augusztusáig, amikor az utolsó levelet kaptam Tőle.

Azután 1977 februárjában bevonultam katonának. Szerencsére Kaposvárra, ahol írni lettem. Parancsnokaimnak köszönhetően szinte naponta járhattam ki a levéltárba, a megyei könyvtárba és a megyei múzeumba is kutatni. Ebben az időszakban sokszor találkoztunk. Egy alkalommal Böröndi József őrnagynak köszönhetően Horányi Barna újságíró készített velem riportot *Őrvezető a levéltárban* címmel, mely meg is jelent a *Somogyi Néplapban* 1977. december 6-án.

Mindig készségesen, barátságosan fogadott és kollégájának tekintett a Mester. Jőmagam is tiszteltem és mindig felnéztem rá. Ugyan a szülőfalum, *Gölle község krónikája* című munkám első kötete már 1978-ban elkészült, de addig háromszor át kellett dolgoznom. Megjegyzem, nem az én hibámból. A teljes igazságra törekedve írtam meg a kulákvilágot és az 56-os forradalom helyi eseményeit. Jóska bácsi azt mondta: „*Tudom, hogy ez az igazság, de így nem jelenhet meg, mert akkor nekem mint lektornak is bajom származhat belőle.*” Tudomásul vettem és cselekedtem. Azután 1987-ben végre megjelenhetett a Községi Tanács jóvoltából a kiadvány. A második kötet, mely Gölle község agrártörténetével foglalkozott, pedig 1997-ben jelenhetett meg.

A 90-es évek elején lettem tagja a Somogy Megyei Honismereti Egyesületnek. Ettől kezdve szintén sokszor találkoztunk a Honismereti Akadémiákon. Mindig szakított időt a beszélgetésekre. Ezen estéken is biztatott az írásra, a kutatásra. 1997-ben felkérésemre Jóska bácsi avatta fel a kertemben (a múzeumnál) álló Fekete István-szobrot.

Idézek az avatóbeszédéből: „*Miért tudott szépen írni Fekete István? Azért, mert hazája- szülőföldje iránti szeretete nem az agyában, hanem a szívében élt. Pennáját mindig szíve kalamárisába mártogatta! Ezért szerettem, de szerettem minden olvasója az ifjúság történelméhez vonzó és azt sugárzó regényeit, amelyekben az író mester keze mindig a nagy természet, az állatok és fák világába és virágai közé tudta – mint egy szép mesevilágba – vinni olvasóit, akár ifjak, akár vének is voltak azok.*”

Két év múlva, szintén Farkas Pál szekszárdi szobrászművész alkotását avattuk fel Göllében, a szülőház előtti kis parkban. Itt többek között a következő gondolatait osztotta meg a népes közönséggel: „*A falu tanítója volt az édesapja. A nemzet fia pedig a szépen beszélő magyar író, akinek már kapcsos díszkötésbe kellene kötni írásainak minden sorát, szépségét és szülőföldszeretetét, hogy megőrződjék, mint az imádságos könyvbe préselt szagos menta.*”

A nagy magyar író és felesége újratemetésére már nem tudott eljönni, de leveleit azóta is őrzöm. Jóska bácsi az évtizedek alatt példaképemmé vált. Ő volt az egyetlen élő példaképem. Sajnos a többiek, Fekete Istvánnal az élen, már eltávoztak a földi életből.

Somogyban mindenki Jóska bácsinak szólította. Matyikó Sebestyén Jóska barátom társaságában sokat beszélgettünk a Honismereti Akadémiákon. Esztergomban találkoztunk (2004) személyesen utoljára. Ott még velünk töltött napi néhány órát. De ekkor már látható volt, hogy szervezete egyre gyengül. Karácsonyi lapomra már nem érkezett válasz.

Mindig felnéztem Somogy polihisztor kutatófejedelmére, aki soha nem tagadta meg hitét sem, hisz teológiát is végzett. Segítőkész tanító és reményt adó emberi életet élt. Számtalan előadását hallgattam meg, ahol mindig tanultam valami újat. Szerette szülőföldjét, Somogyországot, szülőfaluját, Kaposújlakot, annak egyszerű, de értékes embereit és Kaposvárt, ahol évtizedekig élt és dolgozott.

Utolsó éveit Budapesten töltötte, de ahogy írta, nem szeretett ott élni. A Farkasréti temetőben talált vigaszt a volt somogyi barátok sírjainak felkeresése közben.

2005. január 21-én, 89 éves korában hunyt el Budapesten. Hamvait február 21-én a Farkasréti temető urnafalában helyezték el.

Halász Péter, a Honismereti Szövetség akkori elnöke többek között a következő mondatokkal búcsúzott Tőle:

„Tisztelt Gyászoló Gyülekezet!

Kanyar József neve, munkássága, személyisége immár valóban örök időkre összefonódott mindazzal, ami számunkra a honismeretet, a haza jobb megismerését, a haza és a magyarság szolgálatát jelenti. Olyan történelemtudós volt, aki a históriát nem csupán tudományos kutatása tárgyának, de egyben nemzeti sorskérdésnek, identitástudatunk fő pillérének is tekintette. Ezért szinte törvényszerű, hogy Kanyar József levéltáros-történeti munkássága kezdettől fogva, még a szervezett honismereti mozgalom lassan fél évszázaddal ezelőtti kibontakozása idején találkozott ezzel az általa is mindig szellemi honvédelemnek tekintett, széles körű társadalmi tevékenységgel. Hiszen a hon szolgálatára és ismertetésére készült már akkor is, amikor – s erre egész életében büszke volt – néptanítói oklevelet szerzett, vagy amikor a Ráday Teológia szemináriumát hallgatta. És honismereti szolgálat volt a Nemzeti Parasztpártban végzett munkája, a pécsi Szabad Szó szerkesztése, majd a negyvenhárom esztendeig tartó levéltár-igazgatói tevékenysége is, melynek során szülőmgyéjét, Somogyországot a honismereti mozgalom bázismegyéjévé akarta és tudta tenni.

Egy ilyen mozgalomnak, amely elsősorban lelkes, amatőr helytörténészek, intézménytörténészek, néprajzgyűjtők, és más, a magyarságismeret körébe tartozó szakterület önkénteseinek munkásságán alapszik, igen nagy szüksége van olyan kiváló tudósok szakmai támogatására, akik fölismerik a honismereti nemzetépítésben játszott szerepét, azonosulni tudnak célkitűzéseikkel, szakmai és emberi segítséget nyújtanak számukra. Ilyen személyiség volt számunkra, ilyen tartópillérként őrizte, segítette, hitelesítette a magyar honismereti mozgalmat dr. Kanyar József.”

Jómagam is elkísértem utolsó útjára abban a temetőben, ahol az általa is tisztelt Fekete István író is pihent 34 éven keresztül. Sokan ott voltunk Somogyból, Budapestről, de az ország minden részéből érkeztek a honismereti egyesületek vezetői és tagjai, hogy méltón elbúcsúzzanak a Honismereti Szövetség örökös tiszteletbeli elnökétől, mindenki Jóska bácsijától. Attól a tudóstól, akire mindig számíthatunk, akitől emberséget, szeretetet és biztatást kaptunk.

Kanyar József helytörténésznek vallotta magát a szó legnemesebb értelmében. Szigorú, szókimondó ember volt és egyben a világos beszéd híve is. Vitatkozni vele csak érvekkel és nem érzelmekkel lehetett. Örökül hagyta számunkra tudományoszeretetét, a tények tiszteletét, és azt a hatalmas ismeretanyagot, melynek füzetekbe és könyvekbe foglalásának egész életét szentelte.

Emlékét szeretettel és hálával őrzöm a mai napig, és átadtam a dombóvári Fekete István Kulturális Egyesület tagságának is.

Bodó Imre

Milassin Miklós püspök, Csávoly büszkesége

Egy község életében nem gyakran fordul elő, hogy szülőttei közül valaki nevezetes személyiség legyen. Milassin Miklós, az egykori székesfehérvári püspök, a császári és apostoli királyi felség titkos tanácsosa, az! Ennek ellenére nemigen ismerjük érdemei szerint. Sem őt, sem az akkori Magyarországot!

Feltételezem: hazai olvasónak nem kell magyarázni, hogy hazánkban más anyanyelvű és kultúrájú honfitársak is élnek. Csávoly is ilyen település, ahol több száz éve él békésen egymás mellett a katolikus magyar, a német, a bunyevác nép. A bunyevác a horvát nép egyik etnikai csoportja sajátos nyelvjárással. Felső-Bácskában a máig jellemző etnikai összetétel a török hódoltság után a XVII. és XVIII. században alakult ki. Baja városában és környékén különösen jól látszik, hogy mennyire nem egynemű az ország: gazdasági adottságok, kulturális tradíciók, etnikai és vallási különbségek sokasága színesíti.

A Csávolyon született püspök ősei, szülei az óhazából a mai horvátországi Buna folyó völgyéből a törökök általi üldözésük során a Ferenc-rendi szerzetesek vezetésével kerültek hazánk jelenlegi területére. Új hazájukban ők Csávoly falualapítói közé tartoznak. Ugyanis a mi falunk is a török megszállás során pusztult el, elnéptelenedett. A török uralom után a falu életének új korszaka kezdődött. A császári